

(ten) Druhý / FYSIS / Příroda / XENON / Cizí (-ota)

Když máme uvažovat o „tom druhém“, musíme si nejprve důkladně vyjasnit rozdíl mezi tím, kdo je „ten druhý“, a tím, co je „to druhé“. Takové vyjasnění je zásadně důležité např. při analýze xenofobie. XENOS znamená jiný, cizí; co je však cizejší člověku než mrtvá věc, pouhý předmět? Odcizenost přírodě je fenomén, který provází lidstvo od samého počátku: člověk se stal z pouhého živočicha, vysoce organizovaného a komplikovaného zvířete lidskou bytostí právě tím, že se začal vymykat přírodě (a zároveň s tímto zvláštním událostným děním se příroda stávala „pouhou přírodou“ a přestala být veškerenstvem). Jde tu pochopitelně o skutečné dění, nikoliv o pouhé proměny vědomí, o pouhou lidskou subjektivitu. Tak, jako je vznik života skutečnou událostí (ať už k ní došlo v jediné chvíli a na jediném místě v našem vesmíru nebo na mnoha místech a v nejrůznějších dobách), takže svět života se – v jistém smyslu – rovněž „odcizil“ původně neživé „přírodě“ (která jakožto neživá byla mrtvým či přesněji neživým, eventuálně předživým veškerenstvem), tak se vědomá bytost znovu odcizila i přírodě živé (to je ostatně pro slovo „příroda“ jedině „správný“ význam, přihlídneme-li k jeho etymologickým kořenům nejen v češtině, kde poukazuje pro nás zcela zřetelně na „rození“; stejně tak je tomu u latinského, do většiny evropských jazyků proniknuvšího slova „natura“, spjatého s tím, co „natum est“ (od slovesa „nasci“), tj. co se narodilo, jakož původně i řeckého slova FYSIS, odvozeného zase od slovesa FYEIN a jeho media FYESTHAI, tedy roditi, roditi se, růsti). Uspořádanost světa byla již u nejstarších řeckých filosofů spojována s jeho živostí a živoucností a živorodostí byla spatřována u samých základů světa, tzv. počátků (ARCHAI). Zdá se proto, že filosofie v samých počátcích byla jednak protestem proti staršímu pocitu odcizenosti a později už i vypracovanějším představám archaických lidí, že uspořádanost původně vyrůstala z chaosu; filosofové tak zřejmě navazovali na jinou mytickou (později mytologickou) tradici, která předpokládala na počátku dokonalost, zatímco v dalších epochách dochází k ustavičnému zhoršování ve srovnání s počátky (např. zlatý věk v Ovidiových Proměnách apod.). To však dlouho nevydrželo, protože elejská škola provedla základní kritiku a revizi tohoto pojetí a na sám počátek postavila mrtvé HEN KAI PAN, „jedno a veškeré“. Parmenidés sice svůj radikalismus poněkud přehnal (to bývá u filosofů častým jevem a někdy to má i své smysluplné důvody) a býval by tak dostal filosofii do slepé uličky, kdyby jeho následovníci nezačali dělat kompromisy. Zůstává však elejským odkazem dodnes široce přijímaná představa, že na počátku byl chaos, který se teprve potom začal nějak uspořádat (dnes se hodně mluví o jeho samoorganizování). Mám za to, že tento pohled na svět vcelku je v hlubinách bytostně spjat s povědomím (zejména evropského) člověka, že je něčím jiným než svět kolem něho a „proti“ němu. Ne nadarmo charakterizují někteří filosofové skutečnost jako to, co „klade odpor“. Zdá se, že v tom smyslu je sama evropská nejen myšlenková, ale také duchovní tradice hluboce poznamenána jakousi fundamentální „xenofobií“, z níž vyrůstá ona bytostná agresivita (Rádl mluví o „násilnictví“), tak často povrchně a šmahem kritizovaná a odmítaná bez znalosti jejích kořenů a zdrojů.

(Praha, 950824-1.)